

ORVOSI ETIKA, BIOETIKA ÉS JOG kurzusleírás

AOKMAG1113_1M

2024/25-II.

Tanév: ÁOK III. évfolyam, I. félév; **Vizsgaforma:** kollokvium

A tantárgy oktatásának célkitűzése:

A kurzus célja, hogy átfogó áttekintést adjon a bioetika területéről, beleértve az alapvető fogalmakat, elméletet és gyakorlatot.

- Az, hogy megkönnyítse a mindennapi orvosi gyakorlat során felmerülő etikai problémák felismerését, mintegy "rányissa" a hallgatók szemét az erkölcsi problémák észrevételére.
- Olyan fogalmi–logikai rendszer kimunkálása, mely segítséget nyújt a felmerülő orvosetikai kérdések elemzésében, s lehetővé teszi ezen problémák hatékonyabb megoldását.
- Olyan ismeretek átadása, mely segíti az orvost abban, hogy a betegek, a kutatásban résztvevők, illetve az egészségügyben dolgozók jogait megismerje, védje és tiszteletben tartsa.
- Segíteni a jövődő orvost abban, hogy megismerje, mekkora az egyén, az egészségügy és a társadalom felelőssége az egészség fenntartásában.

A tárgy oktatásának helye:

Előadások: NET BARNA előadóterem

Gyakorlatok: szemináriumi termek

Tematika

1. hét. Előadás - Előadó: Dr. Kovács József, egyetemi tanár – február 11. 12:45-14:15 – Barna előadó

Az etika és az erkölcs általános jellemzése

- Az etika fogalma.
- Az etika részei: deskriptív etika, normatív etika, metaetika.
- Általános és alkalmazott normatív etika.
- Bioetika, orvosi etika, egészségügyi etika.
- A főbb etikai elméletek (deontológiai és utilitarisztikus erkölcsi rendszerek) jellemzése.

2. hét. Gyakorlat - február 17-21.

Az orvosi etika legfontosabb alapelvei

- Az autonómia elve.
- A "Ne árts!" elve.
- A jótékonyosság elve.
- Az igazságosság elve.

3. hét. Előadás - Előadó: Dr. Csapody Tamás egyetemi docens - február 25. 12:45-14:15 – Barna előadó

A tájékozott beleegyezés elve

- Egyszerű beleegyezés
- Tájékozott beleegyezés
- A betegtájékoztatás standardjai

4. hét. Gyakorlat - március 3-7.

A tájékozott beleegyezés gyakorlati esetek tükrében

- Önrendelkezés
- Cselekvőképesség
- A rossz prognózisú betegek tájékoztatásának etikai kérdései
- Érvek a kegyes hazugság mellett és ellen.
- A haldoklási folyamat.
- A gyógyíthatatlan beteg felvilágosításának módja

5. hét. Előadás - Előadó: Dr. Péter Orsolya egyetemi adjunktus – március 11. 12:45-14:15 – Barna előadó

Belátási képesség, döntéshozatali képesség, cselekvőképesség

6. hét. Gyakorlat - március 17-21.
<u>Igazságosság az egészségügyben. Az egészségügyi makro- és mikroallokáció etikai kérdései.</u>
• A makroallokáció és a mikroallokáció fogalma   • Az egészségügyi ellátáshoz való jog problémája.   • A sorolás fogalma.   • Az életmentő, ritka, általánosan nem elérhető eszközök, gyógyszerek, eljárások elosztásának etikai problémái.   • A gyakorlatban használt mikroallokációs kritériumok etikai értékelése.   • Az igazságos egészségügyi rendszer.
7. hét. Előadás - Előadó: Dr. Dósa Ágnes egyetemi docens – március 25. 12:45-14:15 – Barna előadó
<u>Az embereken végzett kutatások etikai kérdései</u>
• Ellentmondás az orvos kutatói és gyógyítói szerepe között.   • A Helsinki Deklaráció.   • A Randomizált Kontrollcsoportos Klinikai Kísérletek etikai kérdései.
8. hét. Gyakorlat - március 31-április 4.
<u>Az Asszisztált reprodukciós technikák (ART) etikai kérdései</u>
9. hét. Előadás - Előadó: Dr. Tóth Gábor Attila egyetemi docens – április 8. 12:45-14:15 – Barna előadó
<u>A halál és a haldoklás filozófiai-etikai kérdései</u>
• A halállal kapcsolatos főbb filozófiai és vallási felfogások, megközelítési lehetőségek.   • Terminális állapotú betegek ellátásának etikai kérdései.   • Öngyilkosság, eutanázia, teratotanázia
10. hét. Gyakorlat - Április 14-18.
<u>A halál és a haldoklás etikai kérdései</u>
Életmentő, életfenntartó kezelés megszüntetésének etikai kérdései.
Az aktív eutanázia és a PAS (orvos-asszisztált öngyilkosság)
11. hét. Előadás - Előadó: Dr. Smudla Anikó egyetemi adjunktus – április 22. 12:45-14:15 – Barna előadó
<u>A szervátültetés etikai kérdései</u>
• Az agyhalál fogalma.   • A halott testével kapcsolatos (boncolás, szervkivétel) etikai kérdések.   • Élő személy testéből való szervkivétel (donáció) etikai kérdései.
12. hét. Gyakorlat - Április 28-május 2. (Május 1-2. MUNKASZÜNETI NAPOK, május 2. május 17-én dolgozandó le)
A humán genetika etikai kérdései
13. hét. Előadás. Előadó: Dr. Péter Orsolya, egyetemi adjunktus – május 6. 12:45-14:15 – Barna előadó
<u>A betegek jogai</u>
14. hét. Gyakorlat – május 12-16.
<u>A szervátültetés etikai kérdései</u>

Kötelező irodalom (a tankönyv kétféleképpen érhető el):

1. Dr. Kovács József: *A modern orvosi etika alapjai. Bevezetés a bioetikába.* Medicina könyvkiadó, Budapest, 2024. E-könyv. (3. átdolgozott, bővített, szakkönyvi kiadás.) használatával. E könyvben elkülönül a vizsgaanyag és kék háttérrel az azt kiegészítő, elmélyítő, de a vizsgán nem megkövetelt szakkönyvi rész. (A könyv elektronikusan megvásárolható: <https://www.medicina-kiado.hu/kiadvanyaink/szak-es-tankonyvek/...-e-book/>)
2. Dr. Kovács József: *Orvosi etika-bioetika röviden.* (3. átdolgozott, rövidített, tankönyvi kiadás. Medicina könyvkiadó, Budapest, 2024.) nyomtatott könyv segítségével. E könyv csak a vizsgaanyagot tartalmazza az e-könyvben található kiegészítők, a tudást elmélyítő információk nélkül.

Az előadások anyagai (diasor) a Moodle rendszerben és az intézet honlapján is megtalálható.

Ajánlott irodalom:

Dr. Kovács József: *A modern orvosi etika alapjai. Bevezetés a bioetikába.* 2024. Medicina könyvkiadó, E-könyv. (3. átdolgozott, bővített, szakkönyvi kiadás.) <https://www.medicina-kiado.hu/kiadvanyaink/szak-es-tankonyvek/...-e-book/>

Dr. Kovács József: *Bioetikai kérdések a pszichiátriában és a pszichoterápiában.* Medicina Kiadó, Budapest, 2007. Teljes terjedelemben ingyenesen elérhető a következő internet-címen: <http://real-d.mtak.hu/347/>

A Magartartástudományi Intézet honlapja: <http://semmelweis.hu/magtud>

Bioetika csoport: NET, Magartartástudományi Intézet, 19-20. emelet

Titkárság (tanulmányi ügyek):

Motyovszki Csilla, e-mail: [motyvovszki.csilla@semmelweis.hu](mailto:motyovszki.csilla@semmelweis.hu)

Tel: 210-2930/56114,; NET 20. emelet , 2015-ös szoba

Polgárdi Réka, e-mail: polgardi.reka@semmelweis.hu

Tel.: 210-2930/56114, NET 20. emelet, 2005. szoba

Bioetika csoportvezető:

Dr. Kovács József egyetemi tanár, 2003-as szoba, tel.: 210-2953; kovacs.jozsef@semmelweis.hu

Bioetika részleg oktatói:

Dr. Csapody Tamás egyetemi docens, 2013-as szoba, tel: 210-2930/56350;

csapody.tamas@semmelweis.hu

Dr. Dósa Ágnes egyetemi docens, 2007-es szoba, tel: 210-2930/56136;

dosa.agnes@semmelweis.hu

Dr. Lorincz Jenő, tud. tanácsadó, 2007-es szoba, tel: 210-2930/56136; lorincz.jeno@semmelweis.hu

Dr. Nemes László, egyetemi adjunktus, 1914-es szoba. Tel: 210-2930/56116;

nemes.laszlo@semmelweis.hu

Dr. Péter Orsolya Márta, egyetemi adjunktus, 2012-es szoba, tel.: 210-2930/56404;

peter.orsolya@semmelweis.hu

Dr. Tóth Gábor Attila egyetemi docens 2007-es szoba, tel: 210-2930/56206

toth.gabor.attila@semmelweis.hu

Szorgalmi időszakban végzett munka értékelése

A szorgalmi időszakban nem kötelező (ügynevezett fakultatív vagy szorgalmi) teljesítményértékelésre van lehetőség az etika gyakorlatok során. Ennek keretében a hallgató, a szemináriumvezető didaktikai választása szerint, a gyakorlaton 10–20 perces prezentációt vagy a szorgalmi időszakban a gyakorlaton elhangzott témákból, utólag, saját álláspontjának kifejtésével együtt, 3.000–5.000 karakter hosszú (szóközzel együtt), plagizálás-mentes összefoglalót készíthet, legkésőbb a szorgalmi időszak utolsó napjáig. A hallgatói munkát az oktató 0–3 ponttal értékeli. A félév során a hallgatónként megszerzhető pontok száma összesen három lehet. Az így elért pontok hozzáadódnak az írásbeli tesztvizsgán elért pontokhoz, ami a teszt alapján elért vizsgajegy javítását eredményezheti abban az esetben, hogyha a hallgató pontszáma eléri legalább az elégséges szintet.

Szóbeli vizsga esetén kétes esetben, mikor a hallgató felelete egy jó és egy rosszabb érdemjegy határán van, a pluszpontok lehetővé teszik a vizsgáztató tanár számára a jobb jegy irányába történő döntést, feltéve, hogy a hallgató felelete többpontok figyelembe vétele nélkül is eléri az elégséges szintet.

A félév aláírásának feltételei:

Megfelelő számú gyakorlaton történő részvétel. A gyakorlatok 75%-án, azaz 14 órából 10.5 órán kötelező részt venni. Ennél több hiányzás esetén minden egyes hiányzást pótolni kell a gyakorlatvezetővel egyeztetett módon, bármelyik gyakorlat vezetőjénél.

A számonkérés típusa

kollokvium

Vizsgakövetelmények:

Írásbeli tesztvizsga vagy szóbeli vizsga tehető.

1. Írásbeli tesztvizsga
  1. időpontok a Neptunban
  2. a teszt min. 40 kérdésből áll (kérdéstípus: igaz-hamis kérdések vagy feleletválasztós kérdések; a teszt kifejtendő kérdést nem tartalmaz)
  3. a tesztvizsga rendes vizsgának számít, így annak eredménye minden esetben felkerül a Neptunra
2. Szóbeli vizsga
  1. vizsgaidőpontok a NEPTUN szerint
  2. a vizsgán minden hallgató két tételt húz (ld. a vizsgakérdéseket)

Vizsgatételek:

1. Az etika fogalma, részei. Az erkölcs és a jog kapcsolata
2. Normatív etikai elméletek. (Tettekre koncentráció és jellemre koncentráció elméletek)
3. Deontológiai és konzekvencialista etikai elméletek
4. Erényetika és orvoslás.
5. Az orvosetika alapelvei
6. Belátási képesség, cselekvőképesség
7. Egyszerű beleegyezés; a tájékozott beleegyezés fogalma és kialakulásának története; viták a tájékozott beleegyezéssel kapcsolatban
8. A betegek felvilágosításának standardjai. Mit kell a felvilágosításnak tartalmaznia egy tervezett beavatkozás előtt?
9. Mikor nem szükséges a betegtől tájékozott beleegyezést kérni? A cselekvőképesség megállapításának elvei, a cselekvőképtelen beteg ellátásakor követendő eljárások
10. A kezelés visszautasításának joga
11. A tájékozott beleegyezés pszichológiai vonatkozásai. Bizonytalanság az orvosi kommunikációban. Gyakorlati megfontolások a tájékozott beleegyezéssel kapcsolatban
12. Az egészségügyi allokáció etikai kérdései (az allokáció szintjei, igazságosság, a modern egészségügy kialakulása, az egészségügyi költségrobbanás, az egyén és az egészségügy szerepe az egészség fenntartásában)
13. A sorolás etikai elvei és gyakorlata a mai egészségügyi rendszerekben (a puha és a kemény sorolás)
14. Az egészségügyi mikroallokáció etikai kérdései. Az életmentő, ritka, általánosan nem elérhető eszközök elosztásának etikai problémái (a főbb kritériumok, betegkiválasztás a kutatás során, a betegkiválasztás módszere és eljárási feltételei)
15. A művi abortusz etikai kérdései I: A fogamzásgátlás megítélésének története. A korlátozó abortusz törvények enyhülésének motívumai.
16. A művi abortusz etikai kérdései II: a mai álláspontok jellemzése, a konzervatív és a liberális álláspont és kritikája
17. A művi abortusz etikai kérdései III: a mai álláspontok jellemzése, a mérsékelt álláspontok
18. Az asszisztált reprodukció technikák (ART) etikai kérdései I. A modern reprogenetika által létrehozott változások. A prokreatív autonómia fogalma. Az ivarsejt adományozás formái, etikai problémái.
19. Az asszisztált reprodukció technikák (ART) etikai kérdései II. Az in vitro fertilizáció és embrióbeültetés etikai kérdései.
20. Az asszisztált reprodukció technikák (ART) etikai kérdései III. A Szex-szelekció, a preimplantációs genetikai diagnózis (PGD), a szerződéses terhesség etikai kérdései.

21. Az embrionális őssejtekkel, a regeneratív medicinával, a klónozással kapcsolatos etikai kérdések.
22. A modern orvosi genetika etikai kérdései I. Az eugenika története, etikai megítélése.
23. A modern orvosi genetika etikai kérdései II. A modern genetika etikai elvei. A genetikai intervenció lehetséges modelljei. A genetikai tanácsadás.
24. A modern orvosi genetika etikai kérdései III. Az újszülöttek genetikai szűrése. A preszimptomatikus és prediszpozícióra való genetikai tesztelés etikai kérdései. Felnőttek prediktív genetikai tesztelésének etikai problémái.
25. A modern orvosi genetika etikai kérdései IV. A genetikai intervenciók lehetséges módjai és etikai megítélésük.
26. A modern orvosi genetika etikai kérdései V. A transzhumanizmus etikai kérdései.
27. A gyógyíthatatlan, rossz kórjóslatú betegek felvilágosításának etikai kérdései
28. Az öngyilkosság etikai kérdései
29. Az eutanázia problémája és előtérbe kerülésének okai; az élet szentségének a doktrínája és az életminőség elve; az eutanázia definíciója, fajtái
30. Az aktív és a passzív eutanázia
31. Az aktív eutanázia és az orvos által segített öngyilkosság megengedhetőségével kapcsolatos viták.
32. Passzív eutanázia (orvosi prioritások, kezelés abbahagyása és el nem kezdése, szokásos és rendkívüli eszközök, mesterséges táplálás és folyadékpótlás, haszontalan kezelés)
33. Életmentő, illetve életfenntartó orvosi kezelés visszautasítása kompetens és inkompetens beteg által; az élő végrendelet. A POLST.
34. Az élőből való szervkivétel etikai kérdései
35. A holttestből való szervkivétel etikai kérdései; a halál fogalma; az embrionális és magzati szövetek felhasználásának etikai kérdései
36. A DCD donáció etikai kérdései
37. A szervek pénzért való árusításának etikai kérdései
38. Az embereken végzett kutatások etikai kérdései; a Nürnbergi kódex és a Helsinki Deklaráció.
39. A kutatás fogalma, etikai alapelvei.
40. A kutatás elfogadhatóságának általános feltételei
41. A vulnerábilis kutatási alanyok bevonásának etikai problémái
42. A kutatási alanyok becsapásával végzett kutatás etikai problémái
43. A randomizált kontrollcsoportos klinikai kutatás (RKK) etikai problémái
44. A multinacionális kutatások etikai problémái
45. A betegjogok általános kérdései (a betegjogok megfogalmazásának okai és előnyei, fenntartások a betegjogi megközelítéssel szemben)
46. A főbb betegjogok (általános és speciális betegjogok)
47. A betegjogok érvényesítését elősegítő főbb módszerek és intézmények